

УДК 330.316:005.35

Деліні М.М.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління,
інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ СТОСОВНО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано поняття «соціальні інвестиції» та «соціально відповідальне інвестування». Визначено їх відмінність та напрями реалізації. З'ясовано, що соціальні інвестиції спрямовані на інвестування в соціальні програми, тоді як соціально відповідальне інвестування – це інвестування в різні об'єкти з урахуванням не тільки економічних, але й соціальних, екологічних, етичних, моральних наслідків. Зазначено, що соціально відповідальне інвестування належить до соціально-економічної відповідальності, а соціальні інвестиції більш тяжіють до загальної соціальної відповідальності бізнесу. Визначено роль соціально відповідального інвестування та соціальних інвестицій у реалізації соціально-економічної відповідальності підприємств України.

Ключові слова: соціальні інвестиції, соціально відповідальне інвестування, соціальні програми, соціальна відповідальність бізнесу, сканування, соціальне адвокатування.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОЦИАЛЬНОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ И СОЦИАЛЬНО ОТВЕТСТВЕННОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Делини М.Н.

В статье проанализированы понятия «социальные инвестиции» и «социально ответственное инвестирование». Определены их разница и направления реализации. Выяснено, что социальные инвестиции направлены на инвестиции в социальные программы, в то время как социально ответственное инвестирование – это инвестирование в различные объекты с учетом не только экономических, но и социальных, экологических, этических и моральных последствий. Отмечено, что социально ответственное инвестирование относится к социально-экономической ответственности, а социальные инвестиции больше относятся к социальной ответственности в целом. Обозначена роль социальных инвестиций и социально ответственного инвестирования в реализации социально-экономической ответственности бизнеса.

Ключевые слова: социальные инвестиции, социально ответственное инвестирование, социальные программы, социальная ответственность бизнеса, сканирование, социальное адвокатирирование.

**DEFINITIONS OF SOCIAL INVESTMENT
AND SOCIALLY RESPONSIBLE INVESTMENT IN RELATION
TO SOCIO-ECONOMIC RESPONSIBILITY OF ENTERPRISE**

Dielini M.

Analyzed the concept of "social investment" and "socially responsible investment". Defined their differences and directions of realization. It was found that social investments aimed at investing in social programs, while socially responsible investment - is investing in various facilities taking into account not only economic, but also social, environmental, ethical and moral implications. Indicated that socially responsible investment refers to the socio-economic responsibility, while social investments tend more to general social responsibility. It is noted the role of socially responsible investment and social investment in the implementation of socio-economic responsibility of enterprises in Ukraine.

Keywords: social investments, socially responsible investment, social programs, social responsibility, screening, social advocacy.

Постановка проблеми. В умовах розвитку українського суспільства перед підприємцями стоїть важке завдання: розвивати свій бізнес сучасними засобами, для того щоб створювати конкурентоспроможний продукт на ринку України та світовому ринку. У цьому при нагоді стає розвиток соціально-економічної відповідальності підприємства та її інструменти, що дають змогу підвищити рівень добробуту населення та економічне процвітання компанії. Серед інструментів соціально-економічної відповідальності можна виділити соціально відповідальне інвестування, але науковці ще досліджують поняття «соціальні інвестиції», які також мають відношення до соціальної відповідальності бізнесу. Саме розгляду цих понять та їх ролі в соціально-економічній відповідальності й буде присвячена дана стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню соціальних інвестицій та соціально відповідального інвестування присвятили свої роботи різні науковці, як українські, так і іноземні. Так, предметом свого дослідження їх зробили: Альошкін В.С., Єрмолаєва Т.К., Завальна О.С., Іванова Т.В., Іващенко А.І., Калінеску Т.В., Кузнецова О., Ліхоносова Г.С., Майстренко О.В., Мацьків Р.Т., Мошенський С.З., Лазар Ю.В., Огородник В.О., Охріменко О.О., Польова І., Савина Т.М., Садков В., Яневич Н.Я.

Постановка завдання. Мета статті – розмежувати поняття «соціальні інвестиції» та «соціально відповідальне інвестування», визначити їх місце стосовно соціально-економічної відповідальності бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключову роль у практиці застосування концепцій корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) відіграє соціально відповідальне інвестування, яке належить до основних інструментів реалізації соціально-економічної відповідальності компанії, серед яких можна виділити такі:

- грошові гранти – форма адресної фінансової допомоги, виділеної компанією на реалізацію соціальних програм, наприклад у галузі освіти чи на проведення прикладних досліджень у сфері діяльності підприємства. Гранти можуть уважатись одним із найбільш доступних, ефективних і традиційних інструментів реалізації соціально-економічної відповідальності;

- благодійні пожертвування та спонсорська допомога – форма адресної допомоги, що виділяється компанією для проведення соціальних програм як у грошовій, так і в натуральній формах;

- соціально значущий маркетинг – форма адресної фінансової допомоги, яка полягає в спрямуванні відсотка від продажів конкретного товару на проведення соціальних програм компанії;

- еквівалентне фінансування – форма адресної фінансової допомоги, яка полягає в спільному фінансуванні соціальних програм із боку компанії, органів державного управління і некомерційного сектора;

- соціальні інвестиції – форма фінансової допомоги, виділеної компанією на реалізацію довгострокових і, як правило, спільних партнерських соціальних програм, спрямованих на зниження соціальної напруги в регіонах присутності компанії і підвищення рівня життя різних верств суспільства;

- адміністративний/соціальний бюджет – фінансові кошти, що виділяються компанією на реалізацію власного фінансового бюджету чи соціальних програм [1].

Огородник В. виділяє також інструменти, які можуть бути використані в соціально-економічній відповідальності, серед яких – програми, спрямовані на вирішення системних соціальних, економічних, екологічних та правових проблем або спрямовані на розробку технологій рішень таких проблем [2]. Тобто за своєю сутністю це також може бути віднесено до соціального інвестування.

Однак досліджуючи питання інструментів соціально-економічної відповідальності, необхідно дослідити дві категорії – «соціальне інвестування» та «соціально відповідальне інвестування», оскільки вони зустрічаються у сфері соціальної відповідальності бізнесу.

Спочатку дослідимо поняття «соціальні інвестиції». Соціальні інвестиції відіграють винятково важливу роль у суспільстві, оскільки від їх величини значною мірою залежать рівень і якість життя населення.

Необхідно зазначити, що в економічній літературі сутність, роль і значення соціальних інвестицій відображено явно недостатньо. Деякі автори під соціальними інвестиціями розуміють матеріальні, технологічні, управлінські чи інші ресурси, а також фінансові кошти компаній, які за рішенням керівництва спрямовуються на реалізацію соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів основних внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін із припущенням, що в стратегічному сенсі компанією буде отриманий певний (хоча і складно вимірюваний) соціальний і економічний ефект. У даному разі автори наводять трактування сутності соціальних інвестицій на макrorівні [3].

Науковці та дослідники у сфері КСВ пропонують різні підходи до визначення соціальних інвестицій. Представимо їхні погляди у вигляді таблиці для більш наочного уявлення (табл. 1).

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «соціальні інвестиції»

Автор, джерело	Визначення
Мацьків Р.Т., Асоціація менеджерів Росії, Кузнєцова О., Садков В. [4; 5]	Це матеріальні, технологічні, управлінські та інші ресурси, а також фінансові засоби компаній, які спрямовуються на реалізацію соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін.
Калінеску Т.С., Ліхоносова Г.С., Альошкін В.С. [6]	Вкладення в об'єкти соціальної сфери для отримання доходу і підвищення рівня й якості життя людей за допомогою задоволення їх матеріальних, духовних або соціальних потреб.
Яневич Н.Я. [7]	Компонент інвестицій у людський капітал, що, своєю чергою, є компонентом соціальних інвестицій загалом.
Бондаренко А.В., Омелянович Л.О. [7]	Це спосіб реалізації корпоративної соціальної відповідальності за допомогою цільових програм, які відповідають потребам основних груп зацікавлених осіб – споживачів, персоналу, місцевих громад.

Трактування, представлене Мацьковою Р.Т., є одним із перших найповніших та таким, що найкраще встановлює суть соціальних інвестицій, що реалізуються корпораціям. У ньому акцент робиться на тому, що саме компанія буде одержувачем корисного ефекту від соціально відповідальної діяльності [4].

Тобто ми бачимо, що соціальне інвестування виступає інвестуванням у соціальні програми, які спрямовані на вирішення питань, які стоять перед суспільством, що є проявом соціальної відповідальності бізнесу. Але існує ще інше поняття – «соціально відповідальне інвестування», яке буде зараз розглянуто.

Переходячи до категорії «соціально відповідальне інвестування», представимо основні погляди на це поняття з різних боків (табл. 2).

У західних країнах під соціально відповідальним інвестуванням розуміють прийняття рішень інвесторами про підтримку тих компаній, які не тільки мають привабливі показники рентабельності, але й відрізняються відповідальним ставленням до навколишнього середовища, розвитку місцевого співтовариства й не беруть участь у виробництві певних видів продукції, які негативно впливають на здоров'я населення [8].

Між соціальними і соціально відповідальними інвестиціями є деякі відмінності:

- Перший вид інвестицій передбачає вдосконалення корпоративної культури і гармонізацію відносин між представниками компанії та її партнерами.

**Таблиця 2. Підходи до визначення поняття
«соціально відповідальне інвестування»**

Автор, джерело	Визначення
Іващенко А.І. [8]	Це інвестиційний процес, що враховує соціальні й екологічні наслідки вкладень (як позитивні, так і негативні) у контексті фінансового аналізу.
Кузнєцова О., Садков В. [5]	Це процес вкладення коштів інвесторів з урахуванням факторів соціального, екологічного й етичного характеру поряд із традиційним фінансовим аналізом.
Майстренко О.В. [9]	Сукупність прийняття інвестиційних рішень, які враховують у рамках традиційного фінансового аналізу соціальні та екологічні наслідки інвестицій.
Мошенський С.З. [10]	Є новою інвестиційною стратегією, яка враховує не тільки прибутковість інвестицій, а й корисність чи шкідливість їх для суспільства.
Лазар Ю.В., Завальна О.С. [11]	Це процес прийняття інвестиційних рішень, які, крім кінцевого фінансового результату, враховують екологічні, етичні та соціальні наслідки інвестицій.
Польова І.М. [12]	Є інвестиційним процесом, який враховує соціальні, ментальні, екологічні наслідки інвестування (як позитивні, так і негативні) крізь призму аналізу фінансових показників діяльності підприємств.

- Другий вид інвестицій впливає на компанію опосередковано, стимулюючи реалізацію рішень, що стосуються поліпшення стану корпоративних відносин.
- Суб'єктом соціально відповідального інвестування є взаємини інвесторів, тоді як соціальне інвестування впливає на саме підприємство.

Соціально відповідальне інвестування має зрівнювати мотиви вигоди інвестора з етичними принципами [13]. У його основі лежить вивчення і виділення як прийнятних об'єктів для інвестування компаній, які відповідають певним критеріям корпоративної відповідальності, під якою розуміється відкрита і прозора ділова практика, що базується на етичних цінностях, повазі до своїх співробітників, акціонерів і споживачів, а також турботі про навколишнє середовище [9].

Отже, ми бачимо, що соціально відповідальне інвестування має взагалі інше трактування та за своєю сутністю відрізняється тим, що спрямоване на інвестиції, наслідки яких ураховуються у різних сферах, як соціальних, так і етичних, екологічних, ментальних тощо. Тобто воно стає інструментом реалізації соціально-економічної відповідальності підприємств. Хоча й не можна не заперечувати того, що соціальні інвестиції також є інструментом, але вони більш належать до соціальної відповідальності взагалі, ніж до соціально-економічної. Це можна побачити із формулювання самої категорії «соціально-економічна відповідальність».

Основний сенс соціально-економічної відповідальності полягає в тому що це відповідальність підприємництва перед співробітниками, споживачами, конкурентами, суспільством взагалі за допомогою економічних засобів та важелів.

Савіна Т.М. визначає соціально-економічну відповідальність бізнесу як особливо інтегрований феномен, що характеризує діяльність кожного окремого суб'єкта господарювання, що забезпечує економічне зростання і прогресуюче якісне поліпшення життя населення [14].

Охріменко О.О. та Іванова Т.В. уважають, що головною ідеєю соціально відповідального інвестування є можливість для груп громадян впливати на політику та діяльність компаній через ринкові механізми. Не купуючи або продаючи акції певних фірм, політику яких окремих акціонер вважає неприйнятною, він не може помітно впливати на неї. Але багато акціонерів, діючи разом, мають великий вплив. Це можна порівняти з голосуванням на загальнонаціональних виборах: один голос нічого не змінює, проте сума голосів окремих громадян має велике значення.

Сьогодні соціально відповідальне інвестування є складним процесом. Соціально відповідальне інвестування може дотримуватися однієї з трьох загальних стратегій, зокрема:

- сканування (screening) – є основою діяльності окремих фондів соціальних інвестицій. Такі компанії, як Miller, IBM, Timberland і Starbucks, посідають провідні місця в списках соціально відповідальних фірм, які запроваджують у свою щоденну діяльність використання негативних або позитивних фільтрів;
- соціальне адвокатування (social advocacy) – складається з понад 60 інвестиційних організацій та інвестиційних фондів, які зацікавлені у вирішенні проблеми зміни клімату;
- інвестування в громаду (community investment) – увага приділяється інвестуванню в неприбуткові організації, кооперативи, малий бізнес, школи, лікарні, культурні центри та дешеве житло. Провідною метою цих інвестицій є зміцнення та посилення місцевих громад [15].

Тобто ми бачимо, що соціально відповідальне інвестування більш складне за своєю сутністю, ніж соціальні інвестиції, які йдуть на вкладання коштів у соціально значущі об'єкти, тоді як перші спрямовані на отримання грошей від своїх інвестицій, але перед цим проводиться глибокий аналіз не лише фінансового стану, а й інших сторін функціонування сучасного конкурентоздатного підприємства, яке активно інтегрується у світове суспільство: це й соціальний аспект, екологічний, етичний, правовий, моральний тощо. За соціального та соціально відповідального інвестування значно зростає соціальна відповідальність підприємства. Але саме до соціально-економічної відповідальності більш тяжіє соціально відповідальне інвестування, яке у своїй основі має отримання економічного ефекту з урахуванням усіх можливих наслідків у соціальній сфері.

Використання обох інструментів значно підвищить соціально-економічну відповідальність будь-якого підприємства, що може бути пояснено тим, що кожен

із них спрямований на покращення умов життя, праці оточуючих, що й лежить в основі КСВ.

Висновки з проведеного дослідження. Для досягнення поставленої мети у статті було розглянуто дві категорії, які мають відношення до соціальної відповідальності та соціально-економічної відповідальності підприємства, – «соціальні інвестиції» та «соціально відповідальне інвестування». Першу категорію можна визначити як інвестиції в соціальні програми, тоді як друга характеризує інвестування у фінансові проекти, але з урахуванням усіх можливих соціальних, екологічних, етичних, моральних ефектів, які можуть мати ці проекти. В обох випадках реалізується соціальна відповідальність бізнесу. Але ці поняття є різними за своєю суттю і не можуть сприйматися тотожно.

Застосування кожного з них у своїй діяльності допоможе підприємству виконати свою соціально відповідальну роль та сформуванню ефективну систему соціально-економічної відповідальності, оскільки інвестування (не важливо, соціальне чи соціально відповідальне), яке зроблено для покращення добробуту та життя суспільства, несе в собі як соціальний складник – покращення життя населення, так і економічний – інвестиції, що передбачає отримання зворотного позитивного ефекту. Тільки у разі соціальних інвестицій цей ефект бачиться соціальним, а у разі соціально відповідального інвестування цей ефект ще й економічний, але й зі значним соціальним ефектом. Напрями розвитку соціального інвестування та соціально відповідального інвестування в Україні стануть подальшим предметом дослідження автора.

1. Єрмолаєва Т.К. Корпоративна соціальна відповідальність як умова сталого розвитку. Навчально-методичний комплекс / Т.К. Єрмолаєва. – М. : РГАІС, 2012. – 184 с.

2. Огородник В.О. Фандрайзинг – інструмент активізації соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин / В.О. Огородник. // Економіка і організація управління. – 2014. – Вип. 1–2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2014_1-2_30.

3. Конспект лекцій по Інвестуванню. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studme.com.ua/192208226841/investirovanie/sotsialnye_investitsii_suschnost_znachenie_dlya_uluchsheniya_kachestva_zhizni_razvitiya_chelovecheskogo_kapitala.htm.

4. Мацьків Р.Т. Соціальне інвестування на підприємствах нафтогазового комплексу / Р.Т. Мацьків / Глобальні та національні проблеми економіки ; Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2015. – Вип. 4.

5. Садков В. Социальное и социально ответственное инвестирование / В. Садков, О. Кузнецова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://jarki.ru/wpress/2010/01/29/869/>.

6. Калінеску Т.В. Соціальна відповідальність : [підручник] / Т.С. Калінеску, Г.С. Ліхоносова, В.С. Альошкін ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Северодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2015. – 470 с.

7. Яневич Н.Я. Соціальні інвестиції: сутність і класифікація / Н.Я. Яневич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Logistyka/2010_690/26.pdf.

8. Іващенко А.І. Теоретичні аспекти розвитку соціально відповідального інвестування в Україні / А.І. Іващенко // Облік і фінанси. – 2014. – № 3. – С. 90–95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_ark_2014_3_16.

9. Майстренко О.В. Соціально відповідальне інвестування: західний досвід / О.В. Майстренко // Ефективна економіка. – 2015. – № 10.

10. Мошенський С.З. Соціально-відповідальне інвестування: сутність та перспективи розвитку / С.З. Мошенський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2010_6_1/37.pdf.

11. Лазар Ю.В. Сучасні тренди розвитку соціально відповідального інвестування: закордонний та вітчизняний досвід / Ю.В. Лазар, О.С. Завальна // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 4. – С. 190–196.

12. Польова І. Соціально відповідальне інвестування: перспективи для інституційних інвесторів в Україні / І. Польова / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки». – 2014. – Вип. 9–1. – Ч. 2. – С. 55–59.

13. Соціальні інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn--j1amh/%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5-%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/>.

14. Савина Т.Н. Социально-экономическая ответственность бизнеса : дис. ... канд. эк. наук : спец. 08.00.01 (1) / Т.Н. Савина. – Йошкар-Ола, 2007. – 205 с.

15. Охріменко О.О. Соціальна відповідальність : [навч. посіб.] / О.О. Охріменко, Т.В. Іванова. – К. : НТУ КПІ, 2015. – 180 с.

E-mail: marina.delini@mail.ru